

Το Σάββατο 24.3.2018, οι εκδηλώσεις για την Ημέρα Μνήμης της Εβραϊκής Κοινότητας Άρτας, με αφορμή τη συμπλήρωση 74 ετών από τη σύλληψη των Αρτινών Εβραίων (24 Μαρτίου 1944) από τα Γερμανικά Στρατεύματα ήταν ιδιαίτερες και άκρως συγκινητικές. Οι εκδηλώσεις έγιναν για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά από το Δήμο Αρταίων, μετά τις αντίστοιχες περυσινές, αλλά και μετά από αυτή που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα σε συνεργασία με το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος.

Το πρωί ξεκίνησε με περιήγηση στην παλιά Εβραϊκή συνοικία της Άρτας. Το μεσημέρι στην αίθουσα του Συλλόγου «Σκουφάς» πραγματοποιήθηκε η κεντρική εκδήλωση της Ημέρας.

Την εκδήλωση ξεκίνησε ο δήμαρχος Αρταίων Χρήστος Τσιρογιάννης, ο οποίος

μεταξύ των άλλων τόνισε ...«Η ιστορική μνήμη της Κοινότητας διατηρείται αναλλοίωτη και οι απόγονοι των μελών της, πολλοί από τους οποίους υπάρχουν εδώ σήμερα ανάμεσά μας, κρατούν ακόμη δεσμούς με τη γενέτειρα των προγόνων τους. Πρόκειται για ένα ταξίδι στο χρόνο, με το οποίο μαθαίνουμε την ιστορία της πόλης μας. Αυτό μας δίνει δύναμη για το μέλλον. Η σημερινή εκδήλωση έρχεται σαν συνέχεια εκείνης του περασμένου Μαρτίου, όπου για πρώτη φορά μετά το 2012 έγιναν εκδηλώσεις μνήμης, καθώς και εκείνης του περασμένου Οκτωβρίου στην Αθήνα, στην φιλόξενη στέγη του Πνευματικού Κέντρου της Ι.Κ. Αθηνών. Παράλληλα, έχουμε ήδη βρει μέσα από το Υποθηκοφυλακείο τα Εβραϊκά σπίτια στην Άρτα που ακόμη και σήμερα σώζονται. Πρόκειται για τις οικίες: Μωυσέως Χατζή, στην αρχή της οδού Φιλελλήνων, Ισαάκ Σούση, στην οδό Τζαβέλλα, Ισαάκ Κούλια, στη συμβολή των οδών Σκουφά και Κωστή Παλαμά, Στάμωσ και Σταμέτας Μιζάν στην οδό Μακρυγιάννη, Ιωσήφ Μιζάν στην συμβολή των οδών Σκουφά και Σταματελοπούλου. Στόχος μας, πλέον, είναι να γίνουν όλοι οι Αρτινοί κοινωνοί της ιστορικής διαδρομής μιας Κοινότητας που αποτελούσε πνεύμονα ζωής για την πόλη δεκαετίες πριν»....

Συνεχίστηκε με την παρουσίαση της ιστορικής πορείας της Εβραϊκής Κοινότητας Άρτας από τον δικηγόρο-γραφολόγο και ερευνητή Χάρη Βαδιβούλη, ο οποίος παρουσίασε τη στενή σχέση, αλλά και την αρμονική συμβίωση των Εβραίων με τους χριστιανούς και μάλιστα πριν τον τελειωτικό τους αφανισμό, υπήρξαν περιπτώσεις που οι νονοί παιδιών του εβραϊκού πληθυσμού ήταν χριστιανοί. Πάντοτε υπήρξε μια φιλική και ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων σ' αυτή την πόλη, ανεξαρτήτου θρησκείας και καταγωγής, γιατί προπορεύονταν ο άνθρωπος και μόνο. Τόνισε στην ομιλία του «Στην Άρτα τελευταία συντελείται ένα θαύμα. Με σταματούν άνθρωποι στο δρόμο και με ρωτούν αν γνωρίζω παλιούς τους γείτονες... Τη Νόρμα, τη Ρόζα, τον Βικτωράκη... Αν μιλάω με την Τελένια και τον Μπέσο, αν έχω δει τον Νάκο ή τον Σάκια... Στην Άρτα τουλάχιστον σε σχέση με άλλες πόλεις, γειτονικές ή πιο μακρινές δεν είχαμε φαινόμενα σφετερισμού ακινήτων. Τα ακίνητα, ακόμα και όσα είχαν καταληφθεί αποδόθηκαν στους νόμιμους κληρονόμους και πωλήθηκαν. Όσο κι αν κανείς δεν το περιμένει, στην Άρτα οι χριστιανοί κι οι Εβραίοι γιόρταζαν μαζί την Αγία Θεοδώρα, η οποία τους είχε ευεργετήσει δωρίζοντάς τους οικόπεδο για την ανέγερση Συναγωγής. Επίσης πολλές γραπτές μαρτυρίες για τη σύλληψη των αρτινών Εβραίων έχουμε από αρτινούς ιερείς. Πράγμα διόλου αφύσικο, αφού η Ιερατική Σχολή, που λειτούργησε ως το 1940 στην πόλη μας έστελνε τους ιεροσπουδαστές της για παρακολούθηση μαθημάτων στο εβραϊκό σχολείο»....

Είναι πολλές και σημαντικές οι δωρεές, οι πράξεις μεταξύ τους που δείχνουν πως πάντοτε ο αρτινός λαός ενείχε μέσα του την ελευθερία του πνεύματος και της ισότητας, αλλά και τη δεκτικότητα και αφομοιωτική δύναμη μπροστά στη δύναμη του ιστορικού γίγνεσθαι. Και πάλι έτσι συνέβη και στη φετινή εκδήλωση. Άνθρωποι που έφτασαν από κάθε πιθανό μέρος της γης, αναζητώντας την πατρίδα τους.

Μια πατρίδα που πάντοτε ζει και ζούσε έστω και ασυνείδητα μέσα τους μέχρι να γίνει πάλι το κάλεσμα. Άνθρωποι που ήρθαν από το Ισραήλ, την Αγγλία, την Ιταλία, την Αθήνα, τα Τρίκαλα, τη Θεσσαλονίκη, για να μυρίσουν το χρώμα μιας πατρίδας που έσβησε μέσα σε δάκρυα και σκότος στις 24 Μαρτίου 1944.

Όπως ανέφερε στην ομιλία του και ο συγγραφέας Δημήτρης Βλαχοπάνος: «Το ανήκειν- Ο άνθρωπος νιώθει ασφάλεια όταν ανήκει κάπου και του ανήκουν κάποιοι. Στις 7 το απόγευμα της 24ης Μαρτίου 1944 οι Εβραίοι της Άρτας ανήκαν οι γονείς στα παιδιά τους, τα παιδιά στους γονείς τους, στ' αδέρφια τους, στο σπίτι τους.. Και στις 8 δεν ανήκαν πουθενά. Στις 7 τα είχαν όλα και στις 8 δεν είχαν τίποτα!».

Άνθρωποι που έτρεξαν από παντού για να τιμήσουν τη μνήμη των προγόνων τους που ποτέ δεν έδιωξαν από τη μνήμη τους, παρ' ό,τι πολλές φορές αυτά τα κενά χτυπάνε δυνατά στην καρδιά και σαν πληγή και παλιό τραύμα επανέρχονται. Είδα αγκαλιές, είδα δάκρυα, είδα φωτογραφίες σε χέρια να ψάχνουν κάτι, μια μικρή πληροφορία, μια μικρή ενθύμηση από όποιον μπορούσε να δώσει κάτι σε βάλαμο για την ψυχή.

Άνθρωποι που ήρθαν με τις ασπρόμαυρες φωτογραφίες τους για να δείξουν πως ανήκουν κι αυτοί σ' αυτή την πατρίδα, που γεννήθηκαν και έζησαν πρόγονοι, που χάθηκαν από την βαρβαρότητα κατά της ανθρωπότητας. Και είναι πολίτες της πόλης μου, συμπολίτες μας, γιατί η μνήμη τους κίνησε νήματα ξεχασμένα, αφανή σημεία που αναδύονται και θ' αναδυθούν με τη βοήθεια όλων μας. Βρέθηκα μπροστά σε εικόνες που αδυνατώ να περιγράψω, ένας έψαχνε την Τελένια, μιας και

εργάζονταν στο κατάστημα του πατέρα της, άλλος με την ταυτότητα του πατέρα του ν' αναζητά κάτι, άλλοι με την καρδιά τους να την περιφέρουν μήπως ακούσουν κάτι γνώριμο....

Την εκδήλωση χαιρέτισαν ακόμη η Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης Όλγα Γεροβασίλη τελειώνοντας με την επίκληση «Ποτέ ξανά» και τον κίνδυνο που ελλοχεύει στο ρατσισμό και τον εθνικισμό. Ο Β' Αντιπρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος Βίκτωρ Ελιέζερ σε μια εξαιρετική ομιλία τόνισε: «Τον Διονύσιο Σολωμό, τον γνωρίζουμε ως τον ποιητή που έγραψε τον ύμνο προς την ελευθερία, τον εθνικό ύμνο της πατρίδας μας. Ο Διονύσιος Σολωμός όμως ήταν ταυτόχρονα ο αγωνιστής της αλήθειας, «Το έθνος πρέπει να θεωρεί εθνικό ότι είναι αληθές», έλεγε απέναντι στους λαϊκιστές της εποχής του, απέναντι σε όλους όσους επιχειρούσαν να πλάσουν εθνικούς μύθους για να μην μάθει ο λαός την αλήθεια, που πολλές φορές δεν είναι ευχάριστη.

Και η αλήθεια είναι ότι το 86% των Ελλήνων Εβραίων, δηλαδή 65.000 άνθρωποι εξοντώθηκαν στους θαλάμους αερίων του Άουσβιτς, της Τρεμπλίνκα και των άλλων ναζιστικών στρατοπέδων συγκέντρωσης, μόνο και μόνο επειδή ήταν Εβραίοι. Μήπως αμφισβητείται ότι το 94% των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, των Ιωαννίνων και άλλων πόλεων της Βορείου Ελλάδος κυρίως, συνελήφθησαν από τους Ναζί και τους συνεργάτες τους, συγκεντρώθηκαν και στοιβάχτηκαν και οδηγήθηκαν στο θάνατο με τις πλέον βιομηχανοποιημένες μεθόδους....

...Αν όμως θέλουμε να δούμε την αλήθεια κατάματα, αν θέλουμε να πάρουμε τα πραγματικά διδάγματα της Ιστορίας, τότε πρέπει να καταλάβουμε ότι χωρίς την αδιαφορία των πολλών και την εν πολλοίς σιωπηρή ανοχή τους, δεν θα ήταν δυνατόν οι Ναζί να εξολοθρεύσουν τόσα εκατομμύρια ανθρώπους. Αυτή είναι η πικρή αλήθεια, και ίσως ήρθε η ώρα η Ελληνική Πολιτεία να αναλάβει το βάρος της ευθύνης που της αναλογεί για την εξόντωση 60.000 Ελλήνων Εβραίων, όπως ακριβώς έκανε ο Δήμαρχος της Θεσσαλονίκης για λογαριασμό όλων των Θεσσαλονικέων.

Όπως είπε και ο εθνικός μας ποιητής, «Το έθνος πρέπει να θεωρεί εθνικό ότι είναι αληθές». Και όπως έγραψε ο συγγραφέας Νίκος Δήμου, «αν ακολουθήσουμε την φράση του Σολωμού, ο πατριωτισμός γίνεται ένας νέος ανθρωπισμός. Αν κάνουμε σημαία μας την αλήθεια, τότε δεν χρειαζόμαστε πια πολλές σημαίες. Αν φτάσουμε να θεωρούμε εθνικό το αληθές, τότε πατρίδα όλων μας γίνεται μία: η αλήθεια».

Σε λίγες ώρες θα περπατήσουμε στον ίδιο ακριβώς δρόμο που διάβηκαν οι Εβραίοι της Άρτας την νύκτα της 24ης Μαρτίου, από τα σπίτια τους στοιβάχτηκαν στο τότε κινηματογράφο Ορφέα και από εκεί στο Άουσβιτς. Από τους 480 μόνο τριάντα επέστρεψαν. Και ήρθαμε σήμερα εδώ, απόγονοι Αρτινών Εβραίων, όχι μόνο για να θυμηθούμε αυτούς που βάρβαρα θανατώθηκαν και να τιμήσουμε τη μνήμη τους, αλλά και προκειμένου μαζί με τους πολίτες της Άρτας να στείλουμε το σαφές μήνυμα του «Ποτέ Ξανά» προς όλους τους νοσταλγούς της πιο σκοτεινής σελίδας της ανθρωπίνης ιστορίας.

Και χαίρομαι κύριε Δήμαρχε που την αλήθεια αυτή την υπηρετούν Αρτινοί συμπολίτες του πατέρα μου Ισαάκ Ελιέζερ, της γιαγιάς μου Χαννούλας Ελιέζερ – Σούση Ντεβαριά, των θείων μου αλλά και των οικογενειών Αρών, Μιζάν, Γκανή, Γκιούλη, Ιερεμία, Σαμπά, Σούση και άλλων πολλών, όπως ο συγγραφέας

Κωνσταντίνος Τσιλιγιάννης, ο Χάρης Βαδιβούλης με την ιστορική του έρευνα, ο Δημήτρης Βλαχοπάνος με το βιβλίο που κατέγραψε την μαρτυρία του Αρτινού ομήρου Ισαάκ Μιζάν, η Κατερίνα Σχισμένου με τη δημοσιογραφική της πέννα, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές που μετέχουν σε αυτές τις εκδηλώσεις μνήμης μιας Κοινότητας, ενός κομματιού της κοινωνίας της Άρτας που εκτοπίστηκε στα στρατόπεδα θανάτου και μαζί με αυτούς τους ανθρώπους χάθηκε και ένα κομμάτι του πολιτισμού μας, της ανθρωπιάς μας.

Ας είναι η μνήμη τους οδηγός μας για να μην ξαναζήσει η ανθρωπότητα μια τέτοια απανθρωπιά».

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου «Σκουφάς» Νίκος Μπανταλούκας χαιρέτισε με τη σειρά του την εκδήλωση. Ο Γενικός Γραμματέας της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών Ιωσήφ Μιζάν τόνισε πως επιστρέφουν οι άνθρωποι για να μνημονεύσουν και να τιμήσουν τους προγόνους τους, να μαζευτούν και να γνωριστούν σκορπισμένοι σ' όλο τον κόσμο...

Παράλληλα ερμηνεύτηκε το τραγούδι "Μπαλάντα του Μάουτχάουζεν" του Μίκη Θεοδωράκη και του Ιάκωβου Καμπανέλλη από μαθητές του Μουσικού Σχολείου μιας και η κληρονομιά στις επόμενες γενιές είναι αυτή που ανάβει πάντα το φάρο και δεν αφήνει ποτέ να σβήσει.

Αναγνώστηκαν αποσπάσματα από το βιβλίο του Κωνσταντίνου Τσιλιγιάννη «Η εβραϊκή κοινότητα της Άρτας από την Ελένη Κίτσου (μέλος του Πολιτιστικού Συλλόγου «Μακρυγιάννης») και την Σοφία Εξάρχου (μέλος του Συλλόγου «Φίλοι του Βιβλίου»).

Το απόγευμα τελέστηκε στο Μνημείο Εβραίων Μαρτύρων επιμνημόσυνη δέηση και πραγματοποιήθηκε κατάθεση στεφάνων και η συγκίνηση έφτασε στο αποκορύφωμά της την ώρα που τελούσαν την επιμνημόσυνη δέηση οι Μπένι Μιζάν και Βίκτωρ Ελιέζερ. «Άνθρωποι που επικαλούνται την αιώνια ειρήνη παιδιών, γυναικών ανθρώπων που δε χώρεσαν για κάποιο παράλογο λόγο σ' αυτόν τον κόσμο, βρήκαν τραγικότατο θάνατο, ας βρουν την ειρήνη στον ουρανό...». Ποιός είναι από τόσο σκληρό υλικό να μη δακρύσει, να μην καταπιεί τη συγκίνησή του, να μη σκεφτεί....

Συνεχίστηκε η εκδήλωση με την πορεία που ακολούθησαν και τα συλληφθέντα μέλη της Εβραϊκής Κοινότητας Άρτης την 24η Μαρτίου 1944 προς την πλατεία Κιλκίς με αναμμένα κεριά, προκαλώντας εντύπωση σε όσους δεν ήξεραν για την εκδήλωση, άλλοι βγαίνοντας σαστισμένοι από τα καταστήματα να ρωτήσουν και τελικά να βυθιστούν στη σιωπή. Μια σιωπή που ίσως κάποτε έκανε τη δική της θόρυβο σε άλλες εποχές.....

Επίσης πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια δωρεάς του κ. Παύλου Μόρρις εις μνήμην της μητέρας του, Νίνας Ιωχανά. Μια θέα, μια ανάσα για τον κουρασμένο, τον ξένο, τον επισκέπτη, ένα παγκάκι δίπλα το μνημείο.

Στις εκδηλώσεις παρέστησαν, μεταξύ άλλων, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Άρτης κ.κ. Καλλίνικος, η Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης Όλγα Γεροβασίλη, ο βουλευτής Άρτας Γιώργος Στύλιος, ο Αντιπεριφερειάρχης Άρτας Βασίλης Ψαθάς,

εκπρόσωποι των Εβραϊκών Κοινοτήτων Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Τρικάλων, εκπρόσωποι της Εβραϊκής Νεολαίας Αθηνών, εκπρόσωποι Εβραϊκών Κοινοτήτων από το Μιλάνο, την Αγγλία και το Ισραήλ, ο Αστυνομικός Διευθυντής Άρτας Φώτης Ντζιμάνης, ο Υποδιοικητής του ΚΕΝ Άρτας Κ. Κατέρης, Αντιδήμαρχοι, Περιφερειακοί και Δημοτικοί Σύμβουλοι, καθώς και πλήθος εκπροσώπων φορέων της περιοχής.

Η πατρίδα ποτέ δεν μπορεί να χαθεί. Μια ρίζα να βρει τρόπο στην πέτρα να εισχωρήσει και θα κινήσει τον μεγαλύτερο βράχο, αυτόν της ύπαρξής μας. Η πατρίδα ή σου χαρίζεται ή την κερδίζεις.....

Πατρίδα είναι εκεί που σε αγκαλιάζουν δικοί σου άνθρωποι, εκεί που ανήκει η καρδιά και η ψυχή των προγόνων σου, η δική σου πατρίδα, εκεί που το φως μπορεί μόνο να λάμψει κατά του σκότους, εκεί που το πνεύμα βρίσκει τη γαλήνη του, αυτό που αναγνωρίζει το αλάνθαστο ένστικτο του καθενός μας ως οικείο χώρο, ως πατρίδα....

ΠΗΓΗ: [ιστοσελίδα www.gnomiartas.gr](http://www.gnomiartas.gr)